

Maria Ana Kolman

IRENA ROTAR: USTVARJALKA RAJSKEGA VRTA NA ZEMLJI

»Zakaj bi življenje v rajskem vrtu prelagali v onostranstvo, če ga lahko ustvarimo in živimo tukaj na svoji zemlji?«,

pravi Irena Rotar, ki je si je že pred leti zasadila svoj rajski vrt in k temu vzpodbudila mnogo ljudi, da permakulturna načela radostno ustvarjajo v praksi.

Njena želja, ki je pravzaprav njeno poslanstvo, katerega vrši z vso strastjo in svojo izjemno karizmo, je spremeniti Slovenijo v rajski vrt. To ni neka iluzija, to je lahko naša resničnost, ki jo ne moremo imenovati drugače kot sreča.

Irena Rotar, ki prebuja zavest ljudi z namenom, da zakon naravnega ravnovesja »presadijo« na svoje vrtove, v svoje bivalno okolje in v samega sebe, tako pravi:

»Ko si predstavljamo kako bi živeli v rajskem vrtu, si ponavadi predstavljamo košček v naravi, kjer brezskrbno večino časa uživamo v naravi z ljudmi, ki jih imamo radi in imamo na voljo vse kar potrebujemo: vodo, sonce, hrano, ... Prav tak rajski vrt pa si lahko ustvarimo sami z uporabo permakulturnih načel, kar v svojem okolju, kjer ne »kompliciramo« življenja, ampak z opazovanjem vzorcev iz narave najdemo rešitve, ki nam bodo z minimalnim delom in uporabo čim manj naravnih virov omogočale lagodno življenje z malo stroški in obilo zadovoljstva in radostno uživamo v ustvarjanju z naravo.«

Slovenija ima zagotovo idealne pogoje za samooskrbo, zdi pa se, da je potrošniška naravnost ljudi odtujila od narave in izgubili smo povezanost z njenim ritmom, pozabili na znanja naših prednikov, ki so nam omogočala preživetje »od zemlje in svojih rok«. Vedno bolj pomembno postaja, da se prehranjemo iz – lahko bi rekli – lastnih korenin: ne le zaradi ekonomskih okoliščin, ampak predvsem zaradi zdravja. Harmonija z naravo, kar je vodilo

permakulture, pa enostavno pomeni, da svoje življenje usmerimo v srečo, zdravje in blaginjo – to je vendar naša pravica in naša lastna izbira.

»Slovenija ima čudovite naravne danosti, čudovito okolje, na tisoče mikro habitatov, kjer lahko praktično raste vse. Ali se znamo zavedati tega vira, naravnih danosti, na stotine izvorov čiste vode, neokrnjene narave, ki nas obdaja na tako malem prostoru kot je Slovenija? Ali jo bomo znali uporabiti v sedanjosti in jo ohraniti za vnuke? Ali bomo znali uporabiti toliko kot potrebujemo, brez opustošenja za nami? Prav zato si iskreno prizadevam za uveljavitev permakulture v praksi, saj menim, da lahko le s posnemanjem vzorcev iz narave in implementacijo v vsakdanje življenje preživimo.

In zato izvajam konkretne aktivnosti: predavam o knjigi Permakulturni vrt in to tudi udeležam na svojem vrtu, pomagam pri načrtovanju permakulturnih zasnov ljudem, ki to želijo, kažem ljudem primer dobre prakse, kjerkoli lahko - delam dobro, učim, svetujem in vzpodbujam ljudi k ustvarjanju rajskega vrta – s spoštovanjem do ljudi, narave in energij! Znanja o sonaravni pridelavi hrane pa delimo tudi na Ekofesitu - festivalu znanja, dobrih izkušenj izmenjave dobrin in prijetnega druženja v KS GALICIJA Pri Žalcu, vsak drugi vikend v mesecu. Aktivno delujem v Ekocivilni iniciativi Slovenije, ter projektu Oskrbimo Slovenijo s hrano, kjer želimo doseči 100% samooskrbnost s hrano v Sloveniji; vsako dejanje šteje, tudi če posadiš samo peteršiljček v lonček, kupiš slovensko sadje in zelenjavo, uživaš v ustvarjanju lastnega vrta, greš pomagat k sosedu ali da pobiraš jeseni sadje. Sodelujemo vsi!«

Kako postane naš vrt – rajski vrt?

»Japonski soustanovitelj permakulture Fu-

kooka je dejal: če imate na vrtu preveč polžev, to ne pomeni, da je polžev preveč, ampak imate premalo rac, ki bi vam pojedle polže. S tem je želel povedati, da se usmerimo v iskranje rešitve po naravni poti prav pri vsaki stvari: posadimo rastline, ki se medsebojno podpirajo, uporabimo stvari iz okolja, preučimo naravne danosti, sonce, veter, vodo, uporabimo deževnico; v naravnem krogotoku pa so tudi živali, ki nam pomagajo.

Načrtovanje po permakulturnih načelih omogoča življenje v »rajskem vrtu«, kjer imamo vse, kar potrebujemo: izkoristimo lego parcele, v ozadju je gozd, ki pomeni vetrno zaščito, veter in sonce lahko uporabimo za pridobivanje energije. S toploto in odpadno vodo iz hiše se lahko oskrbuje rastlinjak, ki ga postavimo ob hiši. Uporabimo energijo sonca in vetra, posadimo rastline in uživamo v naravi, saj jo sistem v večini obnavlja in oskrbuje sam.«

Kaj je permakultura in kaj obsega?

»Permakultura je način razmišljanja, ki ne išče problemov, ampak rešitve, v skrbi za ljudi, v skrbi za zemljo in za pravično porazdelitev virov. Najprej uporabimo vire, ki jih imamo sami doma, torej na področju, kjer načrtujemo življenjsko okolje. Podlaga permakulturnemu načrtovanju je posnemanje vzorcev iz narave. Proučimo svoje želje in potrebe ter možnosti, vire in naravne danosti, ki jih imamo na voljo. Vsi elementi se medsebojno podpirajo, se optimalno izkoristijo po naravni poti in zadovoljijo naše potrebe brez tega, da se podira naravno ravnovesje. Permakulturna načela uporabimo na področju medsebojnih odnosov, pridelovanja hrane, bivanja in uporabe energij. Načrtovanje v permakulturi je najpomembnejše, kasneje pa sistem deluje kot večinoma samozadosten in omogoča samooskrben način življenja z minimalnimi stroški in minimalnimi posegi v naravo. Načrtovanje v permakultu-

foto: Irena Rotar

ri posega tudi v gradnjo bivališč, arhitekturo, gradbeništvo, poljedelstvo, gozdarstvo, kemijo in sociologijo, racionalno rabo virov energije, gospodarjenja z vodo, z odpadki, ... skratka v svoji sredini vzpostavimo sistem, kjer z viri, ki jih imamo na voljo, ustvarimo čim več uravnoveženih sistemov, ki porabljajo čim manj energije, ter se vzdržujejo sami.«

Permakultura upošteva načelo mnogonamenskosti – kaj pravzaprav to pomeni?

»Načelo mnogonamenskosti v permakulturi pomeni, da načrtujemo tako, da ima vsaka stvar več namenov in uporabnih vrednosti: npr. rastline niso samo za okras, so tudi užitne, so lepe, dajejo senco in zavetje, nas razveseljujejo. Po načelu mnogonamenskosti tudi zbiramo vodo, deževnico uporabimo kot sanitarno vodo ali kot vodo za zalivanje, naredimo naravno čistilno napravo... Idealna postavitev življenja po permakulturnih načelih je enostavna. Uporabimo v največji meri vire, ki jih imamo na voljo (stanovanje v bloku, hiša, vrt, zemlja.), preučimo naravne danosti in lego (ugotovimo kje je sončna past, kako naredimo vetrno zaščito, ...), posadimo užitne rastline, uporabimo odpadne vode in druge energente, posnemamo vzorce iz narave in uživamo življenje, saj bomo s pravilnim načrtovanjem, ki ima zgled v naravnem ravnovesju, vzpostavili ravnovesje tudi v svojem telesu in posledično v svojem življenju. Smotrna pridelava hrane in uporaba energentov pa posledično pomeni boljše stanje v naši denarnici in dolgoročno ohranjanje našega planeta.«

Kako uporabimo permakulturna načela pri pridelavi hrane?

»Najprej premislimo, kje bomo pridelovali hrano: izberemo cono ena –to je cona kjer preživimo največ časa in se v njej najpogosteje zadržujemo, to je verjetno kuhinja, stanovanje, hiša, balkon zelenica, vrt, pač odvisno kje živimo. Tu posadimo rastline, ki jih najpogosteje uporabljamo: začimbe, zelišča ter zelenjavo, ki jo uporabljamo 2-3-krat na teden in poskrbimo, da jo imamo kar najbližje: začimbe in zelišča (peteršilj, zeleno, drobnjak, origano..) lahko posadimo kar v lončke na kuhinjsko polico ali na spiralni zeliščni vrt čim bližje hiši.

Slika spiralne grede, na kateri uživa tudi muc - zelišča posadimo na spiralno gredo: kombiniramo zelišča, začimbe, okrasne in zdravilne rastline, sivko, drobnjak, peteršilj, ameriški slamniki, rožmarin, origano...v permakulturi raste vse, vsi se medsebojno podpirajo - tudi elementi, ki po konvencionalnih znanjih ne gredo čisto skupaj...«

Kakšno zelenjavo pa lahko posadimo na tako majhni površini kot je balkon ali zelenica?

»Zelenjavo lahko posadimo na balkonu ali v zelenjavnem vrtu blizu hiše. Pravilna izbira rastlin bo vizualno privlačna in uporabna umetnost, ki vas bo vsak dan znova razveseljevala: kar nekaj hrane lahko pridelamo na balkonu, tako da uporabimo permakulturna načela - sonce, vetrno zaščito, vse površine, saj nekaj rastlin raste navzgor, nekaj navzdol, nekaj rastlin posadimo tako, da oblikujejo tloris. Upoštevamo načelo posaditve gozdnega vrta, kar v praksi pomeni, da lahko v korito namestite fižol, ki raste navzgor, kumare ali bučke ki rastejo navzdol, v sredini pa rukolo ali dekorativno blitvo, ki jo boste lahko rezali dvakrat na teden. Za zalivanje lahko uporabimo odpadno vodo iz kuhinje, odpadke recikliramo kar v stanovanju ali jih kompostiramo, čim več materialov pa seveda ponovno uporabimo. Torej preprosto, lepo in učinkovito, praktično in izvedljivo z malo vašega dela. Ta načela pa lahko uporabimo tudi na majhnem vrtu, kjer na minimalnih površinah pridelamo največ in iz pridnih obdelovalcev zemlje postanemo rajši pobiralci pridelkov.«

Kako vrtnariti po permakulturi?

»Na minimalni površini na visoki gredi povežemo elemente in z zanimanjem občudujemo, kako se vzpostavlja naravno ravnovesje: ob smreki se vzpenja fižol, solata že dela semena, listni ohrovt je že pripravljen za obiranje, bob ponosno raste ob strani in ve, da bo pritegnil vse mušice, ki bi sicer napadle fižol; letna in endivija solata sta že godni za okusen obrok, zelje že dela glavice, piščančki pa brskajo za insekti in pomagajo k naravnemu ravnovesju. Zastirka že čaka za uporabo, ob ograji se vzpenja hmelj, ki je vetrna in zelena

zaščita in uporaben tudi kot zdravilna rastlina - in vse to imamo na samo 3m². Čudovito kajne!? Pri vrtu po permakulturnih načelih gre za proces načrtovanja, kateremu boste namenili več časa, nato pa boste iz aktivnih obdelovalcev vrtnih površin postali s pravilno izbiro rastlin uživalci plodov v »RAJSKEM VRTU«. Vrt po permakulturnih načelih vam bo v večini leta dajal čudovite in bogate plodove vse do zgodnje zime, ter vas že takoj pomladi razveselil z svojim bogastvom. Ker vrta ne lopatate, takoj spomladi prikukajo na plano prve rastlinice: motovilci, zimske solate, kak peteršiljček, korenček, ki je čez zimo ostal v zemlji in je sedaj še bolj aromatičen, saj je energijo

vložil v to, da preživi in potem razveseli vas in prične rasti naprej... Čez zimo se potrudi preživeti tudi listni ohrovt. V permakulturi vedno pustimo rastlino ali dve, da naredijo semena, prav gotovo ob rastlini pade kakšno na tal in iz tistih rastlin bomo že kar kmalu okusili polnost okusa ob zaužitju.«

Filozofija permakulture je posnemanje »božjega stvarstva«, kjer ni nič izumetničeno, kjer vlada univerzalna logika in red. Osnova permakulture je torej razpoznavna v pogledu v kraljestvo narave?

»Osnova je gozdni vrt. To pomeni, da naj rastline po enakih načelih oz. redu tako kot rastejo v gozdu, rastejo tudi na vašem vrtu. V

foto: Irena Rotar

gozdu rastejo najprej velika drevesa, potem nižje so manjša drevesa, pa grmovje, praprotnice, borovnice, podrast. Prav tako načrtujemo zasaditev doma. To pomeni, da ob paradižniku posadimo še kaj, kar je manjše rasti. Pri permakulturnem vrtu obvezno pazimo, da tla niso gola, kot je to tudi v naravi, saj nikjer razen v puščavi ni golih tal. V permakulturi to rešujemo ali z zastirko iz slame, suhe trave, lahko pa uporabimo tudi lubje. Ob paradižniku je zelo dobro, da so v zastirki tudi rastline, ki pomagajo rastlinam: npr. kopriva, preslica, rman.. s to kombinacijo rastlin lahko tudi poškopite paradižnik predvsem v prehodnem obdobju, dokler še ne boste imeli urejenega vrta po permakulturi in v vaših tleh še ne bo dovolj mikrorganizmov, zlasti še, če ste do sedaj vrtnarili na konvencionalni način z hibridnimi semeni in z lopatanjem vrta ter škropljenem s pesticidi. Po približno tretji sezoni pa bo vaš vrt že dovolj močan, da se bo obnavljal sam in boste lahko uživali in največ časa namenili le pobiranju plodov. Seveda pa lahko namesto zastirke posejemo rastline, ki bodo ozelenele našo gredico. Npr. pod paradižnik posejemo solato, berivko, kašno rukolo ali morda kar belo deteljico, če imamo tla podhranjena z dušikom. Pri načrtovanju oblike gredic lahko uporabimo visoke grede, da se nam ne bo potrebno pripogibati ali spiralne grede, ki maksimalno izkoristijo potencialne energije, prostor, kamenja, vlage ..

V permakulturnem vrtu ne lopatamo, samo nizko prekopavamo, ohranjamo pokrita tla, ne uporabljamo pesticidov, ampak uporabljamo naravna ravnovesja.«

Katere rastline sodijo v permakulturni vrt?

»Izbiro rastlin skrbno načrtujemo, pri čemer izberemo pač rastline, ki jih ima družina najraje. Obvezno izberemo avtohtone in prilagojene vrste semen; ekološka semena ali še boljše ekološke sadike, in si potem vsako leto pustimo rastlinico ali dve, da si pridelamo seme sami in ga izmenjujemo s prijatelji. V Sloveniji obstaja Zeleni krog, kjer poteka brezplačna izmenjava semen med prijatelji. Izberemo kombinacijo rastlin trajnic, dvoletnic in enoletnic, da imamo kasneje čim manj dela in čim boljši

Irena Rotar in Marjan Kogelnik

pridelek. Kombiniramo zelenjavnice, rože, dišave in začimbe, jagodičevje in grmovnice. Jagode čudovito uspevajo pri česnu, ljubita se čebula in korenček, drug drugemu pomagata in se lepo razvijata. Listni ohrovt lahko obirate 2-3-krat na teden, je okusen, lep in dekorativen. Za pozni jesenski čas pa izberete brstični ohrovt. Ko izbirate med špinacami, lahko izberete zeleno in rdečo blitvo, ki bo istočasno čudovit dekorativni okras in jo lahko pobirate 2-krat na teden brez kakšnega dodatnega dela čez vso sezono. Pri solatah izbirajte rozetaste solate in seveda tiste vrste ki jim lahko trgate liste in rastejo celo leto npr. Catalogno (v ponudbi jih imajo v ekološki semenski hiši Amarant). Gredico naj krasijo kamilice, ognjič in ostale zdravilne rastline, ki rastejo prosto med rastlinami. Tudi v permakulturi je lahko »neurejen« vrt čudovit: listni ohrovt, zelena in rdeča blitva, solata in kamilice nas navdušujejo s čudovitimi barvami in »uporabno« umetnostjo . Blitvo in ohrovt obiramo dvakrat na teden - pravilna izbira rastlin je obenem čudovita okrasna gredica in naš prehrambeni vir.«